

فصلنامه روستا و توسعه، سال ۲۰، شماره ۱، بهار ۱۳۹۶، صفحات ۱۰۳-۱۲۲

بررسی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر عملکرد دهیاران نواحی روستایی شهرستان اصفهان

حمید برقی و یوسف قنبری*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۵/۲۴ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۱/۱۶

چکیده

دهیاری‌ها و بررسی عملکرد آنها از موضوعات مهم در حوزه مدیریت روستایی است که در قالب یک نهاد مشارکتی و مردمی در سطح روستا، می‌تواند نقش مهمی در فرایند توسعه پایدار روستایی ایفا کند. از این رو، پژوهش حاضر با هدف بررسی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر عملکرد دهیاری‌ها در روستاهای شهرستان اصفهان انجام گرفت. مطالعه از نوع توصیفی-پیمایشی بود و جامعه آماری آن را ۱۵۱ دهیار روستاهای شهرستان اصفهان تشکیل می‌دادند. پایایی گویه‌های تحقیق با آماره آلفای کرونباخ سنجیده شد، که ۰/۸۲ به دست آمد. روش‌های آماری مورد استفاده شامل آمارهای توصیفی (میانگین، انحراف معیار و ...) و نیز آمارهای استنباطی بوده که مهم‌ترین آنها ماتریس میانگین و ماتریس وزنی است. بر اساس یافته‌های پژوهش، عملکرد دهیاری‌های در ابعاد اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، عمرانی، زیربنایی و زیست‌محیطی در سطح متوسط قرار داشتند.

* به ترتیب، نویسنده مسئول و دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه‌ریزی، دانشگاه اصفهان (h.barghi@geo.ui.ac.ir)؛ و دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه‌ریزی، دانشگاه اصفهان.

همچنین، بُعد اجتماعی و فرهنگی بیشترین و بعد اقتصادی و زیست‌محیطی کمترین توجه و فعالیت را به خود اختصاص دادند.

کلیدواژه‌ها: مدیریت نوین روستایی، دهیاری، مؤلفه‌ها، نواحی روستایی اصفهان.

مقدمه

امروزه، توجه به توسعه پایدار روستایی و همچنین، توجه به ساختار مدیریت روستایی از محورهای اساسی در تحلیل مسائل روستایی است (برقی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۸). هدف این توسعه بهبود معیشت روستاییان در یک روند پایدار و برابر اجتماعی و محیطی است که دسترسی بهتر به سرمایه‌های طبیعی، انسانی، مادی، فنی و اجتماعی و خدماتی را فراهم می‌سازد (Atchoarena and Gasperini, 2003)؛ و ارکان اساسی آن عبارت‌اند از پیشرفت اقتصادی، پویایی اجتماعی، و کیفیت محیطی (Drakakis and Smith, 1395). بنابراین، توسعه پایدار روستایی دارای ابعاد و ویژگی‌های اجتماعی، اقتصادی، و محیطی است که بیانگر مفهومی موزون و به‌هم‌پیوسته در قالب کلیتی واحد و دارای تعامل است (پورطاهری و همکاران، ۱۳۸۹). مدیریت روستایی ابزاری برای تحقق نتایج مفید و پایدار است. این مدیریت موجب توانمندسازی روستاییان برای توسعه پایدار و کاهش فقر شده است (Rashidpour et al., 2011؛ فرجی سبکبار و همکاران، ۱۳۹۲).

از سوی دیگر، در چارچوب یک رهیافت مدیریتی پایدار، یکی از مهم‌ترین رخدادهای در عرصه مدیریت روستاهای کشور بحث دهیاری‌هاست. پرداختن بدین شیوه مدیریت، که مبتنی بر مشارکت و دخالت روستاییان در سرنوشت خود است، بسیار مورد توجه قرار گرفته است (سعیدی، ۱۳۸۸). تأسیس دهیاری در روستا را می‌توان نقطه عطفی در تاریخ مدیریت روستایی به‌شمار آورد، زیرا از هنگام دخالت دولت در مدیریت روستاها و تأسیس انجمن ده، همواره مدیریت آنها بر عهده انجمن یا شورای ده بوده است. با تأسیس دهیاری‌ها، افزون بر شورای روستا به عنوان قانونگذار و تصویب‌کننده برنامه‌های توسعه

روستایی، مدیریت اجرایی امور روستا نیز به عهده دهیاری‌ها گذاشته شده است (چوپچیان و همکاران، ۱۳۸۶).

بنابراین، دهیاری‌ها و بررسی عملکرد آنها در توسعه پایدار روستایی از موضوعات مهم در حوزه مدیریت روستایی است که در قالب یک نهاد مشارکتی و مردمی در سطح روستا، می‌تواند نقشی مهم در فرایند توسعه پایدار روستایی ایفا کند. از زمان تصویب قانون دهیاری‌ها و تشکیل این نهاد مردمی بیش از یک دهه می‌گذرد؛ و اینک می‌توان به ارزیابی و تحلیل عملکرد این نهاد در دستیابی به اهداف توسعه پایدار روستایی و تبیین مؤلفه‌های تأثیرگذار بر آن پرداخت.

در برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، تمرکززدایی از وظایف دستگاه‌های دولتی در قالب یکی از رویکردهایی است که در عرصه جهانی تجربه شده است. در تدوین برنامه سوم توسعه کشور، ضمن آگاهی از مضار تمرکز تصدی‌های غیرضرور در بدنه دولت، در چندین ماده قانونی، تلاش شد تا زمینه واگذاری برخی از وظایف اجرایی دستگاه‌های دولتی به نهادهای عمومی غیردولتی و محلی فراهم شود؛ در حوزه مدیریت و برنامه‌ریزی شهری، ماده ۱۳۶ و در حوزه مدیریت و برنامه‌ریزی روستایی، بند ۲ ماده ۱۳۷ قانون برنامه سوم، بدین نکته توجه شده و در سایر قوانین نیز پشتوانه‌های مالی تفویض و واگذاری اموری که جنبه محلی دارند، از دستگاه‌های دولتی به سازمان‌ها و نهادهای محلی (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها) پیش‌بینی شده است (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های وزارت کشور، ۱۳۸۴).

آخرین قانون در زمینه مدیریت روستایی در ایران با عنوان قانون «تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشوری و انتخاب شهرداران» در سال ۱۳۷۵ به تصویب رسید. بر اساس این قانون، مدیریت روستا همچنان بر عهده شورای اسلامی روستاست (کلانتری، ۱۳۸۴). پس از تصویب این قانون، مشکلات اجرایی مدیریت روستایی سبب شد تا در

سال ۱۳۷۷، با تصویب قانونی به نام «تأسیس دهیاری‌های خودکفا در روستاهای کشور» به وزارت کشور اجازه داده شود تا برای اداره امور روستاها، سازمانی به نام «دهیاری» را تصویب کند. با اصلاح قانون وظایف، تشکیلات و انتخاب شوراهای اسلامی در سال ۱۳۸۲، یک تجربه اجرایی جدید در عرصه مدیریت روستایی شکل گرفت که همان راه‌اندازی دهیاری‌ها بود (سازمان دهیاری‌های وزارت کشور، ۱۳۸۴). باید یادآور شد که گرچه در حال حاضر با تشکیل و تأسیس دهیاری‌ها بخش عمده‌ای از مشکلات کلان مدیریت روستایی برآمده از نادیده گرفتن مقام اجرایی و تغییرات مداوم ساختاری به اتمام رسیده است، اما مسائلی باقی می‌ماند که لازم است نسبت به حل یا کاهش آنها اقدام شود. عمده این مسائل به نو بودن تشکیلات دهیاری برمی‌گردد. نعمتی و بدری (۱۳۸۶) وجود ساختارهای مناسب اداری و تشکیلاتی، اعطای کمک‌های دولتی، ارائه خدمات اداری و مالی، آموزش‌های لازم، مشارکت‌های اهالی، جمعیت زیاد روستا و در نتیجه، اعتبارات بیشتر را ضامن بقا و ادامه حیات دهیاری و نیز نبود یا کمبود آنها را موجب شکست و عدم توفیق دهیاری‌ها می‌دانند. قدیری معصوم و ریاحی (۱۳۸۳) نیز تأمین منابع مالی پایدار، عدم ضمانت اجرایی، نیاز به آموزش‌های تخصصی و سازوکارهای مشارکت و شراکت مردم روستا در امور، عدم مدیریت واحد روستایی، عدم توجه به فرهنگ مدنی و سرمایه اجتماعی، و فقدان تجهیزات، ابزارها و تأسیسات را از جمله مشکلات این تجربه نوپا می‌دانند. بنابراین، رویکرد اصلی در مدیریت روستایی و تشکیل سازمان دهیاری‌ها را می‌توان در همین نکته متمرکز کرد که عدم توجه بدین مسائل در روستاها، تقریباً تمامی برنامه‌ها را با شکست مواجه می‌سازد و از این‌رو، توجه بدان چه در بعد کلان و چه در ابعاد خرد ضرورتی انکارنشدنی است. از آنجا که تثبیت موقعیت سازمانی و تشکیلاتی دهیاری‌ها نیازمند مطالعه و ارزیابی شرایط حاکم بر جامعه روستایی و تجزیه و تحلیل تجارب موجود در این زمینه است، تحقیق حاضر درصدد ارزیابی این موضوع از جنبه‌های

مختلف است؛ بنابراین، سؤال اصلی تحقیق را می‌توان این‌گونه مطرح کرد که «مؤلفه‌های تأثیرگذار بر عملکرد دهیاری‌ها کدامند؟».

با توجه به اهمیت و نقش دهیاری‌ها در توسعه پایدار نواحی روستایی، تحقیقاتی نسبتاً مناسب در این زمینه صورت گرفته که در اینجا، به مواردی چند در ارتباط با موضوع تحقیق حاضر اشاره شده است.

هاشمی و همکاران (۱۳۹۰)، در تبیین نقش دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی در توسعه کارآفرینی روستایی در بهاباد استان یزد، دریافتند که بنا به ارزیابی حدود ۶۲/۳ درصد از مردم محلی، ۴۶/۷ درصد از کارآفرینان، و شصت درصد از مسئولان، موفقیت دهیاران و شوراهای اسلامی در زمینه جذب منابع مالی برای کارآفرینی در روستاهای منطقه در حد زیاد و بسیار زیاد بوده است.

مهدوی و نجفی کانی (۱۳۸۴)، در مقاله «دهیاری‌ها تجربه‌ای دیگر در مدیریت روستاهای ایران»، نتیجه می‌گیرند که امروزه، دهیاری‌ها می‌توانند نقشی بسیار مهم را در راستای توسعه روستایی به‌ویژه توسعه وضعیت اجتماعی کالبدی روستاها ایفا کنند و فعالیت‌های انجام‌شده دهیاران گواهی بر این مدعاست. نعمتی و بدری (۱۳۸۶)، در ارزیابی وضعیت و نقش کارکردی دهیاری‌ها در روستاهای کوچک، بدین نتیجه رسید که موفقیت دهیاری‌ها تا حدود زیادی در گرو وجود پیش‌زمینه‌ها و ساختارهای مناسب اداری و تشکیلاتی است و بین وجود پیش‌زمینه‌ها و حمایت‌های دولتی و موفقیت دهیاری‌ها رابطه‌ای معنی‌دار وجود دارد. عبدالهیان و همکاران (۱۳۸۵) نیز به سنجش عملکرد مدیریت روستایی در ایران بر اساس عوامل تأثیرگذار پرداختند و در نهایت، مدلی را در قالب ابزار سنجش مدیریت روستایی ایجاد کردند. قاسمی (۱۳۸۸)، در تحلیل عملکرد دهیاری‌های بخش بادرود نطنز، چنین نتیجه گرفت که بین تشکیل دهیاری‌ها و توسعه روستایی در سه بعد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی رابطه معنی‌دار وجود دارد. همچنین، چوپچیان و

همکاران (۱۳۸۶)، در مقاله «عوامل مؤثر بر عملکرد دهیاری‌ها در استان گیلان»، با وارد کردن یازده متغیر در رگرسیون گام به گام، بدین نتیجه رسیدند که متغیر همکاری سازمان‌ها بیشترین تأثیر را بر عملکرد دهیاری‌ها داشته است. کریمی (۱۳۸۶)، در ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه روستایی بخش کندوان، این‌گونه نتیجه گرفت که رابطه هم‌سویی بین فعالیت‌ها و خدمات ارائه‌شده توسط دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی بر اساس میزان رضایت روستائیان از عملکردهای عمرانی، کشاورزی، اجتماعی، فرهنگی، هنری و بهداشتی وجود ندارد. بر اساس پژوهش‌های پیش‌گفته، مشخص شد که تاکنون در شهرستان اصفهان، در زمینه عملکرد دهیاری‌ها در مؤلفه‌های مختلف تحقیقی انجام نشده است. در پژوهش حاضر، با توجه به متغیرهای انتخاب‌شده در تحقیقات پیشین و بررسی‌های اولیه و میدانی صورت‌گرفته برای تبیین مؤلفه‌های تأثیرگذار در دستیابی به اهداف تحقیق، متغیرهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، زیست‌محیطی، عمرانی و زیربنایی استخراج و تحلیل شدند.

مبانی نظری تحقیق

مدیریت روستایی، در واقع، فرایند سازمان‌دهی و هدایت جامعه و محیط روستایی از طریق شکل دادن به سازمان‌ها و نهادهاست. این سازمان‌ها و نهادها وسایل تأمین اهداف جامعه روستایی به‌شمار می‌روند (رضوانی، ۱۳۸۳: ۲۱۱). در قالب همین تعریف کلی، می‌توان اهداف خرد زیر را برای مدیریت روستایی در نظر گرفت:

- نوسازی و بهسازی محیط کالبدی روستایی؛
- هدایت و نظارت بر فرایند عمران روستایی؛ و
- ارتقای شرایط کار و زندگی (دربان آستانه، ۱۳۸۴: ۱۵).

بررسی تجارب سایر کشورها در خصوص مدیریت روستایی می‌تواند راهگشای برنامه‌ریزی روستایی در کشور باشد برای نمونه، می‌توان به عملکرد شورای ده به‌صورت سنتی در کشور سری‌لانکا اشاره کرد که شامل فعالیت در زمینه‌های احداث و نگهداری

راه‌های روستایی، تأمین برق و انجام طرح‌های آبرسانی و حفظ بهداشت عمومی و تأمین منابع درآمدی روستا از طریق مالیات‌های محلی و توجه ویژه به توسعه متوازن مناطق روستایی است (Akbar Alikhan and Mutalib, 1982: 67).

در سیر تکوینی نظریه‌های سازمان‌های محلی و مدیریت روستایی، رهیافت‌های سنتی و منابع انسانی و نیز رهیافت کمی و سیستمی نقش‌آفرین بوده‌اند (Hass, 2008)؛ در این رهیافت‌ها، بر وظایف مدیریتی مشتمل بر تلاش در شناسایی، برنامه‌ریزی، سامان‌دهی، فرماندهی، هماهنگی و کنترل تأکید شده است. همچنین، در نظریه‌های جدید مدیریت روستایی، به‌ویژه به مدیریت مشارکتی و حفظ محیط زیست و نیز ابعاد توسعه پایدار روستایی توجه شده است (Mosley, 2003: 147). اگر زمینه‌های توسعه پایدار را در بخش‌های زیست‌محیطی، فعالیت‌های اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی در نظر بگیریم، در این بخش‌ها، زمینه‌های همکاری و تعامل گسترده بین دهیاران، شورا و مردم می‌تواند برقرار باشد و مدیریت روستا می‌تواند با آموزش مردم و تشکیل گروه‌های محلی و سازمان‌های مردم‌نهاد (NGOs) زمینه را برای توسعه پایدار فراهم آورد (برقی و قنبری، ۱۳۹۴: ۶۴).

برخی از صاحب‌نظران معتقدند که از نظر فنی، برای موجودیت مدیریت روستایی و سازمان‌های محلی نیاز به سه شاخصه اصلی است: الف- باید سازمان محلی دارای موجودیتی سازمان‌یافته باشد و برای احراز چنین شرطی، باید ساختار و شکل سازمانی داشته باشد؛ ب- باید سازمان محلی دارای ویژگی حکومتی باشد؛ و ج- باید سازمان محلی دارای استقلال مالی و اداری باشد و به دیگر سخن، باید دارای حق تعیین بودجه، کسب درآمد و مانند آن باشد (مقیم، ۱۳۸۰: ۶۳).

هدف مدیریت روستایی دستیابی به توسعه و به دنبال آن، توسعه پایدار روستایی است (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۲: ۶۹). پس، مدیریت روستایی دارای نقاطی مشترک با اهداف توسعه روستایی و توسعه پایدار است. بنابراین، هدف کلان مدیریت روستایی حرکت برای رسیدن به وضعیت مطلوب با استفاده از توان‌های بالقوه و بالفعل موجود در روستا و هم‌سو با

بهبود وضعیت جامعه روستایی است (طالب، ۱۳۷۶: ۶). در توسعه پایدار روستایی، مدیریت یعنی تنظیم رابطه انسان با محیط زیست خود که در آن، به پیوند نظام‌های اجتماعی و اقتصادی با نظارت‌های بوم‌شناختی توجه می‌شود (فیروزنیا و رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۸۲: ۱۵۴). از این‌رو، در فرایند توسعه پایدار، می‌توان مدیریت روستایی را در سه بعد اصلی اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی در نظر گرفت، که هر کدام از این ابعاد نیز جنبه‌های خاص خود را دارند و اهداف مدیریتی در هر کدام از آنها متفاوت است (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۰). بنابراین، تصمیم‌گیری درباره توسعه روستایی باید توسط همه کسانی انجام گیرد که در آن مؤثر و ذی‌نفع هستند و به مؤلفه‌های اقتصادی (مانند کاهش فقر و نیز اشتغال، تولید و بازاریابی)، اجتماعی (مانند مشارکت، تعاملات فرهنگی و نیز تعامل با نهادهای دولتی)، و زیست‌محیطی (مانند حفظ محیط زیست، حفاظت از منابع آب و نیز زیباسازی و نوسازی محیط روستایی) در نواحی روستایی توجه شود (Athari, 2008: 32).

بنابراین، در محیط روستا، هدف مدیریت اقتصادی تأمین سرمایه، تأمین تغذیه، جلوگیری از خروج سرمایه، ایجاد زمینه اشتغال، کارآفرینی، تأمین بازار برای فروش کالاها و خدمات تولیدی و کنترل میزان مصرف و مدیریت عرضه و تقاضاست؛ و در بعد اجتماعی نیز هدف ایجاد زمینه مناسب برای توسعه انسانی است که شامل تغییرات متوالی و مستمر در دستیابی به الگوهای یک زندگی مطلوب برای کلیه افراد یک منطقه یا کشور با در نظر گرفتن استعدادهای بالقوه و مکان‌های زیست آنهاست؛ همچنین، در بعد زیست‌محیطی، با مدیریت مناسب، اثرات مخاطرات طبیعی و مخاطرات ناشی از فعالیت‌های غیرطبیعی مردم در زندگی انسان کاهش می‌یابد (افراخته، ۱۳۸۸: ۳۸).

به‌طور کلی، اگر زمینه‌های توسعه پایدار را در بخش‌های زیست‌محیطی فعالیت‌های اقتصادی و فعالیت‌های اجتماعی در نظر بگیریم، زمینه‌های همکاری و برقراری تعامل گسترده میان دهیاری، شورا و تعاونی‌ها در این بخش‌ها وجود دارد (مهندسین مشاور DHV هلند، ۱۳۷۵؛ برقی و قنبری، ۱۳۹۴: ۶۴).

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر از لحاظ میزان و درجه کنترل متغیرها، غیرآزمایشی و توصیفی، از لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها، میدانی و از لحاظ قابلیت تعمیم یافته‌ها، از نوع پیمایشی محسوب می‌شود. جامعه آماری تحقیق را تمامی دهیاران در شهرستان اصفهان در سال ۱۳۹۴ (شامل ۱۵۱ نفر) تشکیل می‌دادند. برای حجم نمونه، از رابطه کوکران استفاده شد که با استفاده از آن، تعداد نمونه ۱۵۶ نفر به دست آمد. ابزار گردآوری داده‌های تحقیق پرسشنامه بود که از دو بخش ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای پاسخ‌گویان و دیدگاه آنها درباره میزان اهمیت هر کدام از متغیرهای عملکرد مؤثر دهیاری‌ها تشکیل شده بود. این متغیرها از طریق بررسی و مرور ادبیات نظری در حیطه مسئله پژوهش و مصاحبه حضوری و نیمه‌ساختارمند با دهیاران و همچنین، مصاحبه‌هایی با کارشناسان مدیریت روستایی شناسایی و استخراج شده بودند. برای اندازه‌گیری بخش دوم پرسشنامه، از طیف لیکرت پنج‌سطحی (از خیلی کم = ۱ تا خیلی زیاد = ۵) استفاده شد. اعتبار پرسشنامه با نظر متخصصان و کارشناسان در زمینه موضوع پژوهش مورد تأیید قرار گرفت. مقدار آلفای کرونباخ محاسبه شده برای بخش‌های مختلف پرسشنامه بیش از ۰/۸۱ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی بهینه پرسشنامه بود. در جدول ۱، تعاریف عملیاتی و نحوه سنجش متغیرهای عملکرد دهیاری‌ها آمده است. روش‌های آماری مورد استفاده شامل آمارهای توصیفی (میانگین، انحراف معیار و ...) و آمارهای استنباطی شامل ماتریس میانگین و ماتریس وزنی بوده است. ماتریس وزنی یکی از روش‌هایی است که برای تعیین اهمیت، سهم و وزن هر متغیر و نسبت آن به کل جامعه آماری مورد سنجش قرار می‌گیرد و از آنجا که در تحقیق حاضر، هدف تبیین اهمیت و نسبت سهم مؤلفه‌ها در عملکرد دهیاری‌ها بوده، در تحلیل آماری، از این ماتریس استفاده شده است.

بر اساس چارچوب نظری پژوهش، متغیر اصلی یعنی عملکرد دهیاری‌های مورد مطالعه در ابعاد سه‌گانه پایداری و در چهار حیطه اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، زیست‌محیطی، و

عمرانی و زیربنایی مورد توجه قرار گرفت و تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۸ انجام شد. در روش توصیفی، از جدول فراوانی، درصد و میانگین و در تحلیل استنباطی نیز از اعتبار وزنی بهره‌گیری شده است.

جدول ۱- تعاریف عملیاتی و نحوه سنجش متغیرهای تحقیق

ردیف	متغیر	تعریف عملیاتی / گویه‌ها
۱	اقتصادی	این شاخص با شش گویه طیف لیکرت پنج‌بخشی پیرامون مسائل فقر و فقرزدایی، حمایت مالی، کمک‌رسانی، توسعه صنایع، درآمدزایی، بودجه‌بندی، وصول عوارض، نظارت بر معاملات، نظارت بر خرید و فروش تولیدات و مانند اینها سنجیده می‌شود. دامنه طیف بین «۱=خیلی کم» تا «۵=خیلی زیاد» است.
۲	اجتماعی- فرهنگی	این شاخص با شش گویه طیف لیکرت پنج‌بخشی پیرامون مسائل اجتماعی، رفاهی، آگاهی، سرمایه اجتماعی، تربیتی، و مانند اینها سنجیده می‌شود. دامنه طیف بین «۱=خیلی کم» تا «۵=خیلی زیاد» است.
۳	زیست‌محیطی	این شاخص با شش گویه لیکرت پنج‌بخشی پیرامون مسائل حفظ، نگهداری، احیا و حراست از منابع طبیعی، منابع آبی، منابع خاکی، منابع جمعی و مانند اینها سنجیده می‌شود. دامنه طیف بین «۱=خیلی کم» تا «۵=خیلی زیاد» است.
۴	عمرانی و زیربنایی	این شاخص با شش گویه طیف لیکرت پنج‌بخشی پیرامون مسائل بهداشت و درمان، تأسیسات عمومی، گاز، برق، آب آشامیدنی، پروژه‌های توسعه‌ای و عمرانی، و مانند اینها سنجیده می‌شود. دامنه طیف بین «۱=خیلی کم» تا «۵=خیلی زیاد» است.

مأخذ: یافته‌های تحقیق

نتایج و بحث

ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای دهیاران

بر اساس یافته‌های به‌دست آمده، میانگین سنی دهیاران حدود ۳۹ سال، سن جوان‌ترین آنها ۲۵ سال و سن مسن‌ترین آنها ۵۷ سال بود؛ از لحاظ جنسیت، ۹۷/۲ درصد دهیاران را مردان و ۲/۸ درصد از آنها را زنان تشکیل می‌دادند؛ از لحاظ وضعیت تأهل، ۹۶/۹ درصد دهیاران

متأهل و ۳/۱ درصد مجرد بودند؛ از نظر میزان تحصیلات، ۵۳/۲ درصد مدرک دیپلم، ۱۹/۹ درصد کاردانی، ۲۳/۴ درصد کارشناسی و ۳/۵ درصد نیز کارشناسی ارشد داشتند؛ همچنین، شغل اصلی ۵۶/۷ درصد پاسخ‌گویان دهیاری بود، اما ۴۳/۳ درصد از آنها دهیاری شغل دوم آنها بوده است؛ از نظر سابقه شغل دهیاری نیز بیشترین میزان فعالیت ۱ سال و کمترین میزان یک سال و میانگین سابقه فعالیت در دهیاری ۵/۵۸ سال بود؛ از نظر وضعیت سکونت، ۸۸/۱ درصد از دهیاران در روستا و ۱۱/۹ درصد در شهر سکونت داشتند؛ وضعیت فعالیت ۷۰/۶ درصد از دهیاران به صورت پاره‌وقت و ۲۹/۴ درصد به صورت تمام‌وقت بود؛ همچنین، ۷۳/۹ درصد از دهیاران بیش از چهار بار در سال در دوره‌های آموزشی ویژه دهیاران شرکت داشتند. نتایج به دست آمده در مورد میزان مشورت دهیاران با افراد و گروه‌های مختلف در روستا نشان می‌دهد که ۴/۱ درصد از پاسخ‌گویان در حد کم، ۲۵/۵ درصد در حد متوسط، ۵۲/۴ درصد در حد زیاد و ۱۷/۹ درصد در حد خیلی زیاد با افراد و گروه‌های مختلف در روستا مشورت داشتند.

بررسی متغیرهای مؤثر بر عملکرد دهیاری‌ها در بعد اجتماعی-فرهنگی

وضعیت انجام وزنی هر مؤلفه اجتماعی-فرهنگی از بررسی داده‌های مربوط به عملکرد دهیاری‌ها در بعد اجتماعی-فرهنگی توسعه پایدار روستایی به دست آمد، که نتایج آن در جدول ۲ آمده است. همان‌گونه که در این جدول مشاهده می‌شود، عملکرد دهیاری‌ها در شش مؤلفه ارزیابی شده است. یافته‌ها حاکی از آن است که بیشترین فعالیت دهیاری در زمینه مشارکت مردم در امور تصمیم‌گیری دهیاری و ارتقای سرمایه اجتماعی روستا و همکاری با شورای اسلامی و پس از آن، معرفی خانواده‌های کم‌درآمد به کمیته امداد و سازمان بهزیستی و همکاری در رفع اختلافات محلی است.

جدول ۲- ماتریس عملکرد دهیاری‌ها در بعد اجتماعی- فرهنگی

رتبه	اعتبار وزنی	وزن	میانگین رتبه‌ای نیاز	میانگین رتبه‌ای انجام	متغیر
۱	۳/۰۹	۱/۰۸	۴/۲۸	۲/۹۱	مشارکت مردم در امور تصمیم‌گیری و ارتقای سرمایه اجتماعی روستا و همکاری با شورای اسلامی
۲	۲/۹۸	۱/۰۲	۴/۰۷	۲/۸۹	شناسایی و معرفی خانواده‌های کم‌درآمد به کمیته امداد و بهزیستی
۳	۲/۹۷	۰/۹۹	۳/۹۴	۳/۰۱	همکاری در رفع اختلافات محلی
۴	۲/۹۶	۱/۰۶	۴/۲۲	۲/۸۰	پشتیبانی و حمایت از برگزاری مراسم فرهنگی و اجتماعی
۵	۲/۸۷	۱/۰۴	۴/۱۳	۲/۷۶	همکاری با نیروی انتظامی برای تأمین امنیت و تعامل با سازمان‌ها و نهادهای دولتی
۶	۲/۸۳	۱/۰۳	۴/۰۹	۲/۷۵	بررسی نیازها و کمبودهای روستا و پیگیری در زمینه تحقق برنامه‌های روستا

دامنه میانگین: بین یک تا پنج
مأخذ: یافته‌های تحقیق

بررسی متغیرهای مؤثر بر عملکرد دهیاری‌ها در بعد اقتصادی

وضعیت انجام وزنی هر مؤلفه اقتصادی از بررسی داده‌های مربوط به عملکرد دهیاری‌ها در بعد اقتصادی توسعه پایدار روستایی به دست آمد، که نتایج آن در جدول ۳ آمده است. همان‌گونه که در این جدول مشاهده می‌شود، عملکرد دهیاری‌ها در شش مؤلفه ارزیابی شده و یافته‌ها حاکی از آن است که بیشترین فعالیت دهیاری‌ها در بُعد اقتصادی معطوف به «تلاش در راستای کاهش فقر و فقرزدایی و افزایش رفاه روستاییان» و «شناسایی زمینه‌های اشتغال و تلاش در راستای جلب حمایت دولت برای ایجاد اشتغال» بوده است، به‌گونه‌ای که این مؤلفه‌ها رتبه‌های اول و دوم عملکرد اقتصادی را به خود اختصاص داده‌اند و پس از آنها، «همکاری در زمینه نوسازی اماکن روستایی» در رتبه سوم قرار گرفته است.

جدول ۳- ماتریس عملکرد دهیاری‌ها در بعد اقتصادی

رتبه	اعتبار وزنی	وزن	میانگین رتبه‌ای نیاز	میانگین رتبه‌ای انجام	متغیر
۱	۲/۷۱	۱/۰۳	۴/۱۶	۲/۶۴	تلاش در راستای کاهش فقر و فقرزدایی و افزایش رفاه روستاییان
۲	۱/۶۶	۱/۰۰	۴/۰۳	۲/۶۶	شناسایی زمینه‌های اشتغال و تلاش در راستای جلب حمایت دولت برای ایجاد اشتغال
۳	۲/۶۱	۰/۹۷	۳/۹۲	۲/۷۰	همکاری در زمینه نوسازی اماکن روستایی
۴	۲/۶۱	۱	۴/۰۱	۲/۶۱	تشویق روستاییان به تولید و توسعه بازاریابی محصولات روستایی و صنایع دستی
۵	۲/۵۹	۰/۹۹	۴/۱۲	۲/۶۲	تنظیم بودجه سالانه دهیاری و ارائه آن برای تصویب
۶	۲/۴۷	۰/۹۹	۳/۹۸	۲/۵۰	وصول عوارض و انجام معاملات دهیاری

دامنه میانگین: بین یک تا پنج
مأخذ: یافته‌های تحقیق

بررسی متغیرهای مؤثر بر عملکرد دهیاری‌ها در بعد زیست‌محیطی

پایداری زیست‌محیطی یکی دیگر از ابعاد توسعه پایدار روستایی است. وضعیت انجام وزنی هر مؤلفه زیست‌محیطی از بررسی داده‌های مربوطه به عملکرد دهیاری‌ها در بعد زیست‌محیطی توسعه پایدار روستایی به دست آمد، که نتایج آن در جدول ۴ آمده است. همان‌گونه که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، عملکرد دهیاری‌ها در شش مؤلفه زیست‌محیطی ارزیابی شده و یافته‌ها حاکی از آن است که بیشترین فعالیت دهیاری‌ها در این بعد در حفظ محیط زیست روستا و تداوم حیات و بقای منابع طبیعی و نگهداری از پوشش گیاهی حریم روستا بوده، به‌گونه‌ای که این مؤلفه رتبه اول عملکرد زیست‌محیطی را به خود اختصاص داده است.

جدول ۴- ماتریس ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در بعد زیست‌محیطی

رتبه	اعتبار وزنی	وزن	میانگین رتبه‌ای نیاز	میانگین رتبه‌ای انجام	متغیر
۱	۳/۰۲	۱/۰۴	۴/۰۹	۲/۵۶	حفظ محیط زیست روستا و تداوم حیات و بقای منابع طبیعی و نگهداری از پوشش گیاهی حریم روستا
۲	۲/۶۶	۱/۰۸	۴/۲۶	۲/۴۷	تلاش در راستای جلوگیری از آلودگی آب و خاک در روستا
۳	۲/۴۸	۱/۰۵	۴/۱۵	۲/۳۷	مدیریت پسماند و فاضلاب روستایی
۴	۲/۴۶	۱/۰۷	۴/۲۱	۲/۳۰	حفظ و نگهداری از منابع آبی سطحی و زیرزمینی حریم روستا
۵	۲/۴۳	۱/۰۳	۴/۰۶	۲/۳۶	ترویج فرهنگ مسئولیت‌پذیری جامعه روستایی برای نوسازی محیط
۶	۲/۳۹	۱/۰۱	۳/۹۹	۲/۳۷	زیباسازی محیط روستا

دامنه میانگین: بین یک تا پنج
مأخذ: یافته‌های تحقیق

بررسی متغیرهای مؤثر بر عملکرد دهیاری‌ها در بعد عمرانی و زیربنایی

وضعیت انجام وزنی هر مؤلفه عمرانی و زیربنایی از بررسی داده‌های مربوط به عملکرد دهیاری‌ها در بعد عمرانی و زیربنایی توسعه پایدار روستایی به دست آمد، که نتایج آن در جدول ۵ قابل مشاهده است. بر اساس نتایج این جدول، عملکرد عمرانی و زیربنایی دهیاری‌ها از دیدگاه روستاییان در شش مؤلفه ارزیابی شده و یافته‌ها گویای آن است که بیشترین فعالیت دهیاری در بعد عمرانی و زیربنایی معطوف به مقوله بهداشت و درمان بوده، به گونه‌ای که این مؤلفه رتبه اول عملکرد عمرانی و زیربنایی را به خود اختصاص داده است.

جدول ۵- ماتریس ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در بُعد عمرانی و زیربنایی

رتبه	اعتبار وزن	میانگین رتبه‌ای نیاز	میانگین رتبه‌ای انجام	متغیر	
۱	۳/۰۲	۱/۰۲	۴/۱۶	۲/۹۷	حفظ نظافت و تأمین بهداشت و درمان روستا
۲	۲/۹۱	۱/۰۱	۴/۱۳	۲/۸۹	امور گازرسانی، آب لوله‌کشی و راه‌سازی
۳	۲/۸۸	۱	۴/۰۷	۲/۸۸	همکاری با مسئولان برای احداث و نگهداری تأسیسات عمومی
۴	۲/۸۲	۰/۹۹	۴/۰۴	۲/۸۵	نظارت و پیگیری اجزای پروژه‌های عمرانی
۵	۲/۷۵	۰/۹۷	۳/۹۷	۲/۸۴	تسهیل دسترسی مردم به آرد و نان مرغوب و مراقبت بهداشتی از واحدهای صنفی روستا
۶	۲/۶۰	۰/۹۹	۴/۰۵	۲/۷۸	احداث مدرسه و مسجد و اماکن مذهبی

دامنه میانگین: بین یک تا پنج

مأخذ: یافته‌های تحقیق

ماتریس عملکرد دهیاری‌ها در ابعاد چهارگانه

همان‌گونه که در قسمت‌های پیشین آمده، هدف کلی پژوهش حاضر ارزیابی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر عملکرد دهیاری‌ها در شهرستان اصفهان در راستای توسعه پایدار روستایی بوده است. بدین منظور، واکاوی عملکرد در ابعاد اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، زیست‌محیطی، و عمرانی و زیربنایی مورد توجه قرار گرفته است. نتایج ماتریس عملکرد دهیاری‌ها در این ابعاد در جدول ۶ آمده است. همان‌گونه که در این جدول مشاهده می‌شود، بیشتر فعالیت دهیاری‌های مورد مطالعه در حوزه اجتماعی- فرهنگی بوده، به‌گونه‌ای که این بعد در رتبه نخست عملکردی قرار گرفته است، در حالی که دهیاری‌ها در حوزه اقتصادی کمترین عملکرد را نشان داده‌اند. یافته‌های جدول‌ها حکایت از آن دارد که فعالیت دهیاری‌ها در حوزه اقتصادی ناچیز و پراکنده بوده و بدان توجه بایسته و شایسته نشده است.

جدول ۶- ماتریس عملکرد دهیاری‌ها در ابعاد چهارگانه

رتبه	اعتبار وزنی	وزن	میانگین رتبه‌ای نیاز	میانگین رتبه‌ای انجام	متغیر
۱	۲/۹۵	۱/۰۳	۴/۱۲	۲/۸۵	اجتماعی- فرهنگی
۲	۲/۸۳	۰/۹۹	۴/۰۷	۲/۸۶	عمرانی و زیربنایی
۳	۲/۵۷	۱/۰۱	۳/۹۹	۲/۳۷	زیست‌محیطی
۴	۲/۴۴	۰/۹۹	۴/۰۳	۲/۶۲	اقتصادی

دامنه میانگین: بین یک تا پنج
مأخذ: یافته‌های تحقیق

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

امروزه، توسعه پایدار روستایی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و زیربنایی از مهم‌ترین و حساس‌ترین معضلات و چالش‌های برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاری توسعه روستایی است و بر همین اساس، ایجاد دهیاری‌ها در روستاها را می‌توان در تاریخ توسعه پایدار روستایی ایران نقطه عطفی به‌شمار آورد. کیفیت و اثربخشی مدیریت و عملکرد دهیاری عامل تعیین‌کننده و حیاتی در تحقق توسعه و رفاه جامعه روستایی است. بنابراین، هدف پژوهش حاضر بررسی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر عملکرد و فعالیت‌های دهیاری‌های شهرستان اصفهان در راستای توسعه پایدار روستایی بوده است.

نتایج به‌دست آمده از پژوهش حاکی از آن است که دهیاری‌های مورد مطالعه بیشترین عملکرد را در حوزه اجتماعی- فرهنگی داشته‌اند، در حالی که در ابعاد اقتصادی و زیست‌محیطی کمترین فعالیت صورت گرفته است. این یافته‌ها با یافته‌های هاشمی و همکاران (۱۳۹۰)، مهدوی و نجفی کافی (۱۳۸۴) که بر اساس آنها، بیشترین خدمات و فعالیت‌های شوراها و دهیاری‌های مناطق مختلف کشور در حوزه فرهنگی و اجتماعی بوده است، همخوانی دارد. در مطالعه حاضر نیز نتایج نشان داده که مشارکت مردم در امور تصمیم‌گیری دهیاری و ارتقای سرمایه اجتماعی و همکاری با شورای اسلامی، معرفی خانواده‌های کم‌درآمد به کمیته امداد و سازمان بهزیستی، رفع اختلافات محلی، برگزاری

مراسم فرهنگی و اجتماعی و همکاری با نیروی انتظامی برای تأمین امنیت از مهم‌ترین ابعاد فعالیت دهیاری‌ها در روستاهای مورد مطالعه است.

همچنین، بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، اگرچه فعالیت دهیاری‌ها در حوزه اقتصادی گسترده نبوده، اما نتایج حاکی از آن است که در این بعد، تلاش در زمینه کاهش فقر و فقرزدایی و افزایش رفاه روستاییان، شناسایی زمینه‌های اشتغال و جلب حمایت دولت برای اشتغال و نوسازی اماکن روستایی و تشویق روستاییان به تولید و توسعه بازاریابی محصولات روستایی و صنایع دستی بیشترین توجه به خود اختصاص داده است. از سوی دیگر، کمترین فعالیت دهیاری‌ها به مقوله زیست‌محیطی اختصاص داشته، ولی عملکرد دهیاری‌ها در بعد عمرانی و زیربنایی در راستای توسعه پایدار روستایی نقشی بسیار مهم داشته است، به گونه‌ای که در این بعد، حفظ نظافت و تأمین بهداشت و درمان روستاها، امور گازرسانی، آب لوله‌کشی، راه‌سازی، و همکاری با مسئولان برای احداث و نگهداری تأسیسات عمومی بیشترین فعالیت دهیاری‌ها را به خود اختصاص داده است. در مجموع، بر اساس یافته‌های تحقیق، در تمامی ابعاد پایداری روستاهای مورد مطالعه، فاصله بین نیاز و آنچه انجام شده در فعالیت دهیاری‌ها بسیار فاحش بوده و تا رسیدن به وضعیت مطلوب راه طولانی در پیش است. از این رو، با توجه به یافته‌های پژوهش، پیشنهادهای زیر می‌تواند در بهبود عملکرد دهیاری‌های شهرستان اصفهان بسیار مؤثر باشد:

- ۱- پشتیبانی مردم؛ اگر رضایت‌مندی و پشتیبانی مردم نباشد، دولت هر قدر سرمایه‌گذاری کند، نهاد دهیاری پایدار نمی‌ماند، چون پایداری آن در گرو پذیرش مردمی است؛
- ۲- پشتیبانی دهیاری برای پایداری این نهاد؛ دهیاری و سازمان و همکاران آن، سطوح و سازمان‌های بالادست، دولت، بخش‌داری، استانداری‌ها و مجموعه‌ای که از لحاظ سازمانی باید دهیاری را پشتیبانی کنند، همگی در پایداری یا تزلزل این نهاد مؤثرند؛ و
- ۳- تهیه و تدوین برنامه‌های جامع کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت در راستای توسعه پایدار نواحی روستایی و توجه به تمامی ابعاد توسعه پایدار روستایی.

منابع

- افراخته، حسن (۱۳۸۸)، *مدیریت روستایی با تأکید بر ایران*. تهران: گنج هنر.
- برقی، حمید؛ قنبری، یوسف؛ و افشاری‌پور، علی (۱۳۹۳)، «ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه اقتصاد نواحی روستایی از دیدگاه ساکنین». *برنامه‌ریزی فضایی*، سال ۴، شماره ۴، صص ۸۷-۱۰۴.
- برقی، حمید و قنبری، یوسف (۱۳۹۴)، *رهیافت‌های مدیریت توسعه پایدار مناطق روستایی با تأکید بر ایران*. تهران: نشر نگار با همکاری قطب علمی جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای دانشگاه اصفهان.
- چوبچیان، شهلا؛ کلانتری، خلیل؛ و شعبانعلی فمی، حسین (۱۳۸۶)، «عوامل مؤثر بر عملکرد دهیاری‌های استان گیلان». *روستا و توسعه*، سال ۱۰، شماره ۲، صص ۸۷-۱۰۷.
- دربان آستانه، علی‌رضا (۱۳۸۴)، «جایگاه مدیریت روستایی در برنامه چهارم». *دهیاری*، سال ۳، شماره ۱۵، صص ۱۴-۲۲.
- رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۳)، *مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران*. تهران: قومس.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ سجاسی قیداری، حمدالله؛ و عینالی، جمشید (۱۳۸۶)، «نگرش نوبه مدیریت روستایی با تأکید بر نهادهای تأثیرگذار». *روستا و توسعه*، سال ۱۰، شماره ۲، صص ۱-۳۱.
- سازمان دهیاری‌های وزارت کشور (۱۳۸۴)، *مجموعه قوانین و مقررات دهیاری‌ها*. تهران: سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
- طالب، مهدی (۱۳۷۶)، *مدیریت روستایی در ایران*. تهران: دانشگاه تهران.
- عبدالهیان، حمید؛ شریعتی، شیما؛ و شوشتری‌زاده، الهام (۱۳۸۵)، «اندازه‌گیری عملکرد مدیریت روستایی در ایران بر اساس عوامل تأثیرگذار بر فرایند مدیریت در روستاهای ایران». *مدرس علوم انسانی، ویژه‌نامه مدیریت*، شماره پیاپی ۴۶، صص ۲۱۲-۲۲۷.
- فیروزنیا، قدیر و رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا (۱۳۸۲)، *جایگاه روستا در فرایند توسعه ملی از دیدگاه صاحب‌نظران*. تهران: مؤسسه توسعه روستایی ایران.
- قاسمی، حمیدرضا (۱۳۸۸)، *تحلیل عملکرد دهیاران در توسعه روستایی، نمونه موردی: بخش امامزاده شهرستان نطنز*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی روستایی. تهران: دانشکده جغرافیای دانشگاه تهران.
- قدیری معصوم، مجتبی و ریاحی، وحید (۱۳۸۳)، «بررسی محورها و چالش‌های مدیریت روستایی در ایران». *پژوهش‌های جغرافیایی*، سال ۳۶، شماره ۵۰، صص ۱۷۸-۱۹۹.

- کلانتری، خلیل (۱۳۸۴)، *جامعه‌شناسی روستایی*. تهران: دانشگاه پیام نور.
- کریمی، مهدی (۱۳۸۶)، *ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه روستایی، مطالعه موردی: بخش کندوان در شهرستان میانه*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی روستایی. تهران: دانشکده ادبیات، دانشگاه تربیت مدرس.
- مطیعی لنگرودی، سیدحسین (۱۳۸۲)، *برنامه‌ریزی روستایی با تأکید بر ایران*. مشهد: جهاد دانشگاهی.
- مقیم، سیدمحمد (۱۳۸۰)، «مدیریت دولتی و سازمان‌های محلی با نگاهی به ایران». *دانش مدیریت*، سال ۱۴، شماره ۵۵، صص ۳۵-۴۸.
- مهدوی، مسعود و نجفی کانی، علی‌اکبر (۱۳۸۴)، «تجربه‌ای دیگر در مدیریت روستاهای ایران: نمونه موردی دهیاری‌های استان آذربایجان غربی». *پژوهش جغرافیایی*، سال ۳۷، شماره ۵۳، صص ۲۱-۴۰.
- نعمتی، مرتضی و بدری، سیدعلی (۱۳۸۶)، «ارزیابی نقش کارکردی نظام نوین مدیریت روستایی، مقایسه تطبیقی دهیاری‌های فعال در روستاهای کوچک و بزرگ: مورد گلستان». *پژوهش جغرافیایی*، سال ۴۳، شماره ۵۹، صص ۱۴۲-۱۶۱.
- هاشمی، سیدسعید؛ مطیعی لنگرودی، حسن؛ قدیری‌معصوم، مجتبی؛ رضوانی، محمدرضا؛ و مقیم، محمد (۱۳۹۰)، «تبیین نقش دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی در توسعه کارآفرینی روستایی (مطالعه موردی: بهاباد استان یزد)». *پژوهش‌های روستایی*، سال ۲، شماره ۱، صص ۹۳-۱۱۴.
- Athari, K. (2008), "Good governance and necessity of public affair reclamation". *Jostarha-e Shnari Quarterly*, No. 19-20: 32-37.
- Atchoarena, D. and Gasperini, I. (2003), *Education for Rural Development: Towards New Policy Response*. Rome and Paris: FAO, UNESCO.
- Akbar Alikhan, M. and Mutalib, M. A. (1982), *Theory of Local Government*. Dhaka: Sterling.
- Drakakis, D. and Smith, D. (1995), "Third world cities: sustainable urban development". *Urban Studies*, 32(5): 659-678.
- Mosley, M. (2003), *Sustainable Rural Development: The Role of Community Involvement and Local Patnership*. London: Routledge and Keganpaul Ltd..

- Hass, Hein de (2008), *Migration and Development: A Theoretical Perspective*. Oxford: International Migration Institute, University of Oxford, 1-60.
- Rashidpour, L.; Farajollah Hosseini, S. J.; and Mirdamadi, S. M. (2011), "Local community based management as a good governance approach to rural poverty reduction and sustainable development in Iran". *American-Eurasian Journal of Agriculture and Environmental Science*, 10(2): 174-179.